

המחנה

ערתו שבועי

לכל עניני החיים, לספרות ולמדעים ולכל עניני היהודים.
יוצא לאור בכל ערב שבת.

מחיר ההתייחסות על המצפה

כאוסטרין אינגרן:
 לשנה . . . . . 7. — כתרם
 תצו שנה 3.50
 לרבע 1.75

כאיטליה:
 לשנה . . . . . 8. — כתרם

ביתר הארצות:
 ישנה 9 כתרם — 9.50 פראנק.

מחיר גליון בודד 14 הלר.
 ברכת מוצ"ש 60 הלר. הודעת אירוסין כתר.
 זו או זו בראש הגליון שני כתרם
 אין הנחה מהמחיר.

מודעות
 כפי גדל השמה ולפי מקומן.
 המשנה מקומו עליו להודיענו מיד לא
 רק שם מקומו החדש, כי אם גם שם
 מקום בית הדאר הקודם.
 קאנטא יאל פאסטשעק נומר 76.918
 האדרסה לבית המערכת ולאדמיניסטרציה
 „HAMICPE“ Kraków,
 (בחוק לארץ להוסיף: Oesterreich)
 כתיב: רהוב סעבאסטיאנא 32

Kraków, 20 Października 1911.

גליון מ"ב

קראקא, כ"ח תשרי פ' בראשית התרע"ב.

להשתמש בחייהם הצבוריים באותיות אשוריות ולכתב
הזה צריך להיות יפוי-כה מאת הממשלה כמו לכל כתב
אחר.

כתב נכדל זה הוא הזיון דתי, היחדות היא
אחת מן הדתות בעלות זכויות שוות באוסטרין, אין
איפה ואיפה לצדק ואין דו-אנפין לשווי. החוק האוסטרי,
הנוטל כל זכות מן דוקומנט כתוב באותיות יהודיות,
הוא פוגם בהשווי-הדתי, הוא רודיטנטום משהית, הפוגע
בהצבור היהודי בתור כנסיה, המזיק להשדרות ההכנות,
שאינן יודעות כתב אחר, כאופן כלכלי, היא עולה
דתית ואקונומית כאחת.

סוף דבר.

שווי-זכויות להשפה היהודית מטאנת הממשלה
לאצול, בצאתה מנקודת-ראות, שהיהודים אינם לאום
פוליטי, שוויוניות הייפה היהודית, זו היא יותר שאלה
עיונית, אבל שווי-זכויות הכתב, זו היא שאלה מעשית,
שיש לה מנע עם החיים, ואין שתי השאלות נוגעות
בעצם זו בזו. יתבונן איש איזו התחיבות כלשון יהודית,
בזרנון, אבל באותיות רומיות, או איני מסופה כלל,
שיהיה להתחיבות הזאת כח-ערכאות. אשכנזית נשחתה
ולא יותר, יאמר השופט או הנוטר, זה הוא מעשה ככל
יום, הכתב הנכרי מטהר את הזרנון, ולהפך, יציע איש
לפני הערכאות דוקומנט אשכנזי צה, כתוב באותיות
יהודיות, לסחבת ניר יחשבוהו.

חלוצי עמנו כדרשם שווי-זכויות להשפה היהודית,
באמת אינם מתכוננים ליותר, מאשר להישגת שווי-זכויות
בעד דוקומנטים יהודים, אין איש שואף לאסכולות

מעולם לא השתמשו כאותיות ערכיות, אלא כתבו
לשון ערבית כאלפא-ביתא עברי. קדושת האותיות אין
זו מליצה ריקה, יהודי פולן הקדמונים הטביעו בימות
מיישקו השני מלך פולן מטבעות הממלכה כלשון
פולן, אבל כאותיות של הכנסיה העברית, יהודים מדברי
אשכנזית כתבו עד ימות מנדלזון תמיד אשכנזית
כאלפא ביתא הישראלית, ועוד היום יוצאים לאור אצל
אדוקי הגר ואף בגליציה עתונים אשכנזים כליל, אבל
רק בנוגע ללשון ולא בנוגע לכתב. היהודים המדברים
ספרדית אינם משתמשים, למרות הלשון, באותיות של
הספרות הנצרית-הספרדית, כמו כן יוצאים היום באותיות
אשוריות ספרים פרסיים באיספהן, ספרים טורקיים בקרים,
ערביים בכגרה, אם מהכריהם הם הכרי הכנסיה העברית.

בהתאמה לזה משתמשים גם יהודי גליציה
באותיות של האלפא-ביתא הישראלית בחייהם הרגילים.
תשעים למאה מן אישי הצבור היהודי כותבים אגרות,
שטרות, חשבונות, צוואות, התחיבות מסחריות, הזמנות
חזניות, תכניות ממון שונות וכו' בהכתב היהודי,
אף אם לא תמיד כהלשון היהודית, זה הוא הזיון טבעי,
מתבאר ע"י הקים הסטוריים דתיים, ואין לו יחס להלאום
והלשון העצמית. בתור צבור דתי נכדל לכל הדעות,
מוכרחים היהודים להשתמש בכתב נכדל, והכתב
הזה צריך לזכות בזכויות שוות לזכויות
כל כתב אחר, אם מותר למאמיני האלקוראן
להשתמש באותיות ערביות, אם רשאי לחברי הכנסיה
הארתורקסית הנצרית לכתוב כאלפא-ביתא של קיריל
ומתו, גם היהודים צריכים להיות באופן שווה רשאים

שמחה גרייף
מאורשים ח' תשרי תרע"ב.
סקאלע
דילטין

שווי-זכויות של האלפא-ביתא היהודי. סאח מתתיהו מיוזש.

II.

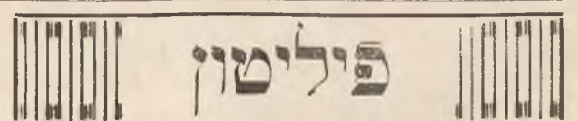
היהודים הם ככל אופן כנסיה דתית הסטורית
נכדלה. חזיונות פרוה, שהם עצמיים אצל כל כנסיה
ומצויים אף בקרב שמה דתית אהת, אף אצל הכתות
ההיסטוריות של הנצרות, מוכרחים להראות גם אצל
ישראל, אבל בכל חזיונות הפרוה, שהיו ביהודים ובכל
השנויים בלשונות, שנתהוו ביניהם ברבות הימים, עד
כמה שלא נתמששה אמונתם ולא פסק ההמשך
ההיסטורי (כמו אצל היהודים המתונים כהימים העתיקים
והפרורים הפזורים בחכוש, סינים והודו), השתמשו
תמיד כהאלפא ביתא של התורה העברית.

היהודים כתבו את הגמרא כלשון ארמית, אבל
לא בכתב של הנצרים הארמים, כי-אם בהכתב, אשר בו
כתבו עברית, תרגום משלי הוא סורית ממש כלשון,
היהודים השתנו בדבורם לשכניהם אף בהעקת
מקרא; אבל כתבם לא המירו, בימי הבינים כתבו
היהודים קמעות כלשון רומית, אבל בכתב אשורי.
בתקופה הערבית התבוללו היהודים בנוגע ללשון
והריטו את שפת המושלטים לשפתם הספרותית, חכמי
ישראל, ר' מעדיה, ר' כה"י הרמב"ם, כתבו ערבית, אבל

הלב והריאה, וכמו בן בני אדם, אשר כבר נקשו צנורי
דמם, או אשר כבר מלאו להם ששים שנה, המה לא
יתרחצו במי אמבטי, שמזגם כמוג הנזכר (18—16)
גם לא ילכו יהף כימי סור כמובא למעלה. בני אדם
כאלה, וכמו בן בני אדם, אשר לא תשיג ידם להתרחץ,
במי אמבטי, המה ישפשופו מעת לעת (לא כל ימות
השנה) משך שבועות אחרים פעמים או שלש פעמים
בשבוע את כל בשרם מפנים ומאחור במטפחת יד
לכנה, אשר מבלוה כמיט, אשר מזגם כשמונה עשרה
מעלות רעאומור ואשר סחטוה אחרי כן היטב, מעשה
השפשוף הזה לא יאריך יותר מחלק ששים שבשעה
(מינוטע אחת). אחרי כן ילבושו את בגדיהם והתהלכו
בחזון עד אשר יתחממו, או ישונו יעלו על מטתם
ושכבו עליה עד שוב הום עורם לאיתנם, היה כהצי
שעה בקיץ וכשעה תמימה בחקר.

יש בני אדם, אשר הסכימו לרהוץ בכקר בכקר
את חזהם במים חיים, והיא לא תצלח להזק את
הכריאות, כי ברהיצות קרות כאלה יגרמו, כי יזרום דם
יותר מדי אל הריאה ואל הלב, ובזאת יולדו הליים
שונים באברים האלה. לא כן אם ישופשף כל הגוף
במטפחת יד, שנמבלה במים חיים (לכריאים) או
כמטווגים (לרפי המוג), כי אז יפתחו אלפי האלפים
הנקבים הקטנים מאד אשר בעור (Poren), שעל ידם
ינדוף ויזיע העור והריק יריק את סיגי הגוף (הגורמים
מחלות) אשר כדמו ובלשרו, והום נעים יולד ככל
האברים, אף אם לא יגיע נעם החום הזה לנעם החום
אשר יולד אחרי התרחץ האדם במי אמבטי, שמזגם
כגיל.

להתרחץ כן אך לעתים רחוקות, כהיות עורו מזהם,
ואולם לחזק את אשיות גופו אין טוב לאדם, אשר לא
נפגם עוד אחד מאבריו הפנימים, ואשר לא נקשו עיד
צנורי דמו (Arteriosklerose) — מחלה אשר יראה
הרואה בגירי הדם הנפוחים והכולמים ברקות בני אדם
כאלה — ואשר לא מלאו לו עוד ששים שנה (כי בני סי'
שנה ומעלה לא יסחרו להתחמם אחרי התרחצם במים חיים),
כי אם שירחץ את בשרו מעת לעת (לא בכל ימות השנה)
משך שבועות אחרים פעמים או שלש פעמים בשבוע
לפני הצהרים כמשך חמשה רגעים קטנים (סעקונדען)
כאמבטי, שנתנו אל תוכה עד הציה מים שמזגם כשש
עשרה או בשמונה עשרה מעלות רעאומור (הכל לפי
מכע המתרחץ). וכשרם ירד אל האמבטי וישב בה,
יסחר לרהוץ מעט את פניו, את צוארו ואת חזהו ואת
גבו במי האמבטי, למען אשר לא יזדעזע מאד בשבתו
כתוכם, ומדי שכתו כהאמבטי יסחר לשטוף כמימיה את
כל גופו העליון מפנים ומאחור וישפשופו בידיו או
יתן לשפשופו בידיו אחר העומד עליו לשרתו, ואחרי
עלותו מן הרחצה יסחר לנגב היטב את כל בשרו
בסדין לבן נגוב, ולבש בגדיו ונעל נעליו, ויצאויתהלך
בחזון עד שוב הום עורו לאיתנה, היה כהצי שעה עד
שעה תמימה, ואם יום סגריר הוא, או אם לא יחפץ
לצאת ההוצה, יעלה על מטתו והתכס היטב וישכב
כשעה אחת, אך לא עד שיוזע עורו, רהיצות קרות
כאלה מטהרות להריץ את הדם דרך כל צנורי הגוף
ומולידות הום נעים ככל אבריו, עוד פעם אשנן
להקוראים: כמה הרברים האלה אמורים? בסתם אדם,
ואולם בני אדם שנפגם אחד מאבריהם הפנימים, כפרט

ארחות חיים.

היא תורת הכריאות לארבע תקופות השנה.
סאח ל. גראסבערגער, רופא חולים-ברלין.
(חמשך).

וככז מה נואלו בני האדם המרכים להתרחץ אך
במים חמים, לאמץ בזאת את גופם, כי בעשותם כן
ימעט הדם בעור בשרם ויועילו להגדיל את נמיתם
להתקרר, אמנם נודע, כי היפנים הסכימו לרהוץ את
בשרם במים חמים מאד, ובכל זאת עם איתן הוא,
ואולם גם זאת נודע על העם הזה, כי יפל ממנו רב
בשחפת הריאה, לפי דעתי ולפי דעת אחרים, מיד הרחיצות
החמות היתה זאת להם, כי על ידן תגדל נמית גיפם
להתקרר על נקלה, אמנם לא אכחה, כי האדם, אשר
מצואת עורו לא רחץ ימים רבים, טוב יעשה לרהוץ
את בשרו מעת לעת במים פושרים או המים וכבונית,
ולשפוף עליו אחרי כן ספל מים, שמזגם כמזג מי
הנהרות בכרכוני קיץ (הוא משמונה עשרה עד עשרים
ושתים מעלות (Grad) במעלות המהערמאמעטער
הרעאומורי), למען הקשותו, שלא יתקרר על נקלה,
אבל רהיצות חמות כאלה לא תוכלנה לזכך ולטהר
את הדם מזהמתו, כי אם לנקות את העור החיצון
(אף כי גם נקיון העור נחוץ לקיום הגוף), ודי לאדם

תורה. מה נשאר לנו מכל מפעלי אבותינו ככל ימי הבינים, אם לא הספרות הגדולה והרחבה, פרי מפעלי התרבות והחנוך של חכמי הדורות? כל מה שעושה ישראל מימיו מוכרז הוא לסיים במעשי תרבות וחנוך. כי זה כל כחו והו סוד קיומו. זרוע חומרא לאורא — אעיקרה קאי! לפי זה אין כל הדרוש, שגם בזמננו הכרח היסטורי הוא, שכל ההסתדרות היהודית, הנוסדה בתחלתן לתכלית חמרת פוליטית או כלכלית, אנוסות, למען יהיו למעשה קיום ותועלת, להתהפך לחברות תרבותיות, לפנות אל מפעלים קולטוריים וחנוכיים ולהתאמץ להשיג מטרותן רק באופן היחיד הזה, המתאים אל רוח ישראל עם הספר. רבקה הקשה, שמתה הסופר הנ"ל על החלטת הקונגרס האחרון, אינה מחלישה את השאיפה החדשה, אלא מחזקתה. כי העובדות, שהביא מן ההסתדרות האחרות, אינן מעשה לסתור, אלא ראייה מוכחת מן ההיסטוריה, כי כך הוא סדר ההתפתחות של כל מפעל היסטורי בישראל. הרי לא אישמתנו היא, שאין מעשי החנוך והתרבות של הכרת כ"ח מכוונים עתה אל הפרוגרמה הלאומית, שערכו מיסדי החברה לפני חמשים שנה. החברה נפלה בזמננו לידי יהודים מתכללים, שאינם יודעים את תפקידם ומעלים בשליחותם. אבל אין, מזה ראייה, שדרכם לא תתכן, והראיה: חברת העזרה, שמנהליה אינם מתכללים קיצונים כמנהלי חבי"ח, באמת מעשה רצויים יותר. ימזה נלמד, שאם תלך גם ההסתדרות הציונית בדרך הזאת, להחל את העבודה הלאומית בא"י מן היסוד, מחנוך הדור ולא מן הגנ, ליסד מושבות בא"י לדור, שאינו רוצה בתחיה לאומית וביציאה מן הלילות ומיון מצולת המטעיה — אז תצליח ותגדל את הדור הרוצה כנאולה ואין דבר העומד בפני הרצון של לאום שלם. הרי אין לחשוש, שתגדל ההסתדרות הציונית בנים להתכללות כחניכי האליאנס. הרי בראש הציונים אין עומדים פושעי ישראל כשלמה ריינק ולודוויג גינר. נלכה בדרך הבדוקה הזאת, המאושרה מן ההיסטוריה והמחוזקה בכמה נסיונות ואז נצליח. וסוף סוף הן לא זנחו הציונים את מעשי הישוב. הרי לא ימעלו בכסף ההסתדרות, שנקבץ לצרכי קנין קרקעות ויסוד מושבות, להעבירו לצרכי חנוך. הרי גם האליאנס אינה מסתפקה במעשי חנוך לכד, גם היא נאמנה לפרוגרמה הפוליטית, לעמוד לימין יהודים נרדפים ולפעול באמצעים רפלוטטיים, להציל אחים נלחצים מירי מעניהם. ואיזה חשש יש, שיעזבו הציונים את הפרוגרמה העקרת?

ערבות כל ישראל.

באשכנז מעסיקות עתה שתי הצעות גדולות את אחינו. האחת היא להקהיל קונגרס יהודי מכל המפלגות ומכל הארצות, להרעיש את העולם על הלחץ, שלוחצים את היהודים ברוסיה. ההצעה נתפרסמה באסטאונד וועסט, ארגנה של מחלקת "האליאנס" באשכנז. המציע הולך וחושב את כל הגזירות הרעות, שנגזרו על היהודים ברוסיה כדור האחרון, המצב הניע לגבול, שיכשל כח הסבל. אין בני אדם יכולים לשאת צרות כאלו וכאמת רבים אינם יכולים לשאת ופורקים עול היהדות או הולכים כגולה. וחוצו מזה בושה גדולה לעם היהודי בכלל, שמשפילים את אחיהם כל כך בלי כל חטא, רק כגלל כשרונם, שהרוסים יראים מפניו. גם יש לירא ששיטת רוסיה, אם יתרגלו בה עמי אירופה, תעבור לארצות אחרות, כמו שכבר עברה לאנגליה וימי הבינים בכל מוראם ישובו ליהודים. לכן אין ליהודים לחשות, עליהם לדרוש כאיש אחר את זכותם האנושית מירי גזליהם. — ההצעה השנית יוצאה מאת אחינו החרדים, שגםפחו אליהם הציונים, שנפרדו מן המורחי. הם רוצים ליסד הסתדרות גדולה של כל היהודים הנאמנים לתורה ולמסורה בכל חלקי התבל, להתחזק כשמירת התורה ובהרמת קרן ישראל ע"י ישוב גדול בא"י על יסוד הדת וקיום המצות. הם חולמים לחבר אליהם את כל הצדיקים והרבנים והחסידים והקהלות וגם חפשים בדעות, אם יקבלו עליהם מרות ההנהגה של החרדים. כזה הם מקוים לידות את קרן הציונים ולבטל את אסטרופסותם על הישוב החדש בא"י. יש מפרדים מפני התגברות החרדים וכבר התחילו צועקים ככהלה: קלריקלים עליך ישראל! אנו לא רק שאין אנו מפרדים, אלא שמחים היינו אלמלי אפשר היה להצעה הזאת לצאת אל הפועל. אין קלריקלים

רוכ עמנו, אנשי "הקהל", בעלי ממון והחרדים. שהם מתנגדים לתנועה לאומית, ויכלו להתאחד עם הלאומיים על הקרקע הנאומית של דרישת זכויות הדת, שבכללה הכתב היהודי. אין כלי מחזיק ברכה אלא השלום. חבלי אחרות צריכים לשלב מפלגות ישראל זו לזו. גם הנכרים לא יתקשו כל כך לדרישות רתיות הסמוריות מאשר לדרישות לאומיות ואצלנו היינו הך.

(1) "המצפה": לשאלת ההתכללות נומר 42 שנת תרע"א.

2) W kwestyi nienawiści rasowej Lwów 1912 str. 122—125

על המצפה.

זרוע חומרא לאורא — אעיקרה קאי.

על ענין חשוב העיר הדיר יהודא לינאי בגליזן האחרון של "העברי". הוא כתרעם, כי היה גורל ההסתדרות הציונית ע"פ החלטת הקונגרס האחרון כגורל כל ההסתדרות היהודית הישנות, שגם הן נולדו בקולי קולות לצרכים חמריים פוליטיים, להגן על העם היהודי, להצילו מן הצרות ומן הלחץ, להבר אותו לאגודה אחת, לחזק כחותיה, שיוכל לעמוד על נפשו וכאשר אך עברו שנים אחרות נשכחו כל הגדולות, נשכחה הפרוגרמה והחברות הכבודות הסתפסו ביסוד כתי-ספר. "איזו קללה רוכצת על הסתדרות ישראל הגדולות ועתה הכוס שעברה על ההסתדרות החן עוברת עתה גם על ההסתדרות הציונית", כן מתאונן הסופר. "יראב הלב לראות, איך הסתדרות, שעברה עליה כל כך שנות נסיון, רוצה למפל גם היא בחנוך וישוכחת את מטרחה העקרת — ישוב הארץ. זאת היא אותה ההסתדרות, שחפצה להיות יותר זריזה, חיה ורעננה מיתר ההסתדרות הגדולות, שעמדו מלכת ומתהננע וכלה עבר עליהן!" "אין עוד בין הציונות ובין "חברת כל ישראל חברים" הבדל יסודי, אלא הדרגי". — הדברים האלה צודקים בעקדם, אלא שלא היו צריכים להתכבא בתור תלונה, כי-אם בתור רשימת העובדה. עובדה היסטורית היא, שכל מה שאנו מתחילים לעשות לתקנת אומתנו מעולם ויהי המעשה באיזו צורה שיהיה, הוא מוכרז לסיים במעשי תרבות רוחנית ורק במעשי התרבות האלה אנו מניעים אל המטרה, שהצבנו לנו. והכלל הזה אינו נוהג במפעלים ההיסטוריים של הדור הנכחי לכד, אותו נמצא בכל מה שנעשה ע"י גדולי ישראל ומנהיגיו בכל דור ודור. עלו בימי הנביאים האחרונים זרובל ויהושע בן יהוצדק, ליסוד ישוב יהודי בא"י למטרה פוליטית ולא עברו מאה שנה והתנועה נהפכה ע"י עזרא ונחמיה ואנשי בנה"ג לתנועה רוחנית, להשיב את היהדות לישנה ולשים את התורה לקנין כל ישראל ולעשות את כל איש ישראל ליודעי ספר ולשומרי פקודי התורה ורק ע"י הצליחה, שנעשה הישוב הסמן לישוב גדול ועצום של מיליוני יהודים בארץ אבותיהם, עד שיכול היה לעמוד גם נגד היונים המולכים בכפה, שנקשו להפוך את כל העולם לנושאי תרבות היונים. מלחמות החשמונאים ויסוד ממשלתם על ישראל היו כעקדם מעשים פוליטיים, שלא הצליחו לימים רבים. אבל כסוף נהפכה התנועה הלאומית לתנועה תרבותית ספרותית, שתוצאותיה היו יסוד הקנין של התנ"ך וחבור כל הספרים החיצונים הרבים (אפוקריפים) וזקוק ההלכות ע"י ביש וביה וכזה הצליחו מנהיגי האומה. המרידות ברומיים ומלחמות ירושלים וביתר בודאי היו תנועה פוליטית של חולין ומה נשאר מהן אם לא יסוד יבנה ושאר הישיבות של התנאים וקביעות המשניות והיסוד לכנין התלמוד והמדרשים ורק כאלה נצולה היהדות ועפה הלאום העברי. התחילה תקופת הנלות. שארית ישראל גלתה ונדרה לארצות זרות, לבקש לה מנוח. מעם עובד אדמה ואנשי מקנה נעשה עמנו לעם סוחר, מיסד שיטת הממון והשטרות בעולם, שנתן לכל המשא ומתן בין העמים צורה חדשה והפך פני תכל. זוהי בודאי עבודה חמרת גמורה, שנטל העם היהודי על עצמו. אבל מה נשאר לנו מכל זה? היכול עמנו להתקים בתפקידו החדש, שלא יאבד כגוים? הוא השכיל מיד להתהפך לעם הספר ולכל מקום שגלה ישראל גלתה השכינה עמו, שם יסד את ישיבותיו ומשם יצאה

וגרונות, אדמיניסטרציון יהודית אינד עולה על לב אדם רציני. אבל כל אדם החובב עמו דורש, שתכטל העולה המורגשת בכל חודה בעולם המסחה, גזלת חוק משפטי לדוקומנטים יהודיים. הצד המעשי של דרישת שווי-זכויות להשפה היהודית היא באמת רק שווי-זכויות הדוקומנטים היהודים הכתובים כאותיות יהודיות, כי כאותיות רומיות אין איש נוטל את הזכות.

שווי-זכויות השפה היהודית תלויה בהכרת הלאום היהודי. הפוליטיקה צריכה להיות מחוכמה ומסתגלת לתנאי המקום ולא דוקטרינרית או מתובלת ברומנטיקה המלככת את הלב, המחממת את הרגשות ואינה מסתכלת בהמציאות הגסה. עד שנחשב ללאום גמור ודרישותינו הלאומיות תצאנה לפועל, עוד מים רבים יעברו בירדן. הנכרים מתנגדים בכל כחם לזכויותינו הלאומיות, וגם מישראל יש רבים אם גם שאין דעתנו נוחה מזה, הרואים בהצבור היהודי רק כנסיה ולא לאום פוליטי. זו היא מלחמה מבית ומחוץ.

מה שאנו חושבים כלפי פנים ע"ד מהותנו הצבורית, זה הוא ענין, שאין לו יחס להפוליטיקה המעשית. המטרה היחידה, שצריכה להאיר בעד הפוליטיקה המעשית, צריך להיות גשום דרישותינו הצבוריות באופנים נקלים. אי-אפשר לרוץ עם הראש נגד החומה, הגלגלת תרצין והחומה כמקדם תגכה. הפוליטיקאים שלנו חטאו לא פעם בהרגישם דרישות צבוריות בתור לאומיות בעת שאפשר היה להשיגן בתור רתיות וגם באמת הדרישות האלה לא היו רק רתיות-היסטוריות. התחומים בין הכנסיה והלאום רופפים. כנסיה רתית הסמורית היא יותר קובעת פרצוף צבורי נכדל, מאשר רגש לאומי. עסקתי בזה כבר בשורת מאמרים ב"המצפה" (1) וכארתי גם לכברים בספרי הפולני, שהוצאתי כעת לאור (2). מה שאנו דורשים בתור לאום, נתן להתכסס על טעמים מיוסדים כהכדלנו הרתי-ההיסטורי. פוליטיקה צריכה להיות רפלוטטית. מה שמגיד אדם צריך להיות אמת, אבל אין אדם מחויב להגיד את כל האמת, שהוא יודע. לו השכילו דברני עמנו זאת, אז היינו הרבה יותר קדמה, מאשר אנחנו כעת, היינו חוסכים לצבורנו תש-הכח כמה צער ויסורי ריק והתגוששות מיותרת ולא היו בני עמנו מתפוררים למפלגות פוליטיות, שנמנע לצרפן לפעולה משותפת. למען דרוש את שווי-זכויותינו הצבוריות עם התמוה להשיגו אין צריך לשסות את הנכרים עם כרוזי לאומיות, שהיא בעדם מטפחת אדומה ואין כלל הכרח לדחות כשתי ידים את אלו, המרמים, שאפשר להם בתור "בני דת משחי" להגן בער עמם. האם האמתית אינה אומרת: גזרו, בתור דורשי זכויות של הכנסיה ההסטורית העברית יהיה אפשר ליצור פלמפרומה משותפת ללאומיים ולכלתי לאומיים, למען צאת בקשרי מלחמה בעד שווי-זכויות עמנו. אדישה היא האטיקמה האתנוגרפית.

וכי ימרה כי התקרה האדם בעשותו את כל אלה, אין רע, כי התקררות כזאת כלעומת שבאה בן תחלוף לה אם אף ה לך י לך האדם בהקות ה ח י י ס. על ידי התקררות יסכן (מלשון סכנה) אך האדם המזולל בנשימת אויר טהור ובמדת החום (ארבעה עשרה מעלות רעאומור) הדרושה להיות כחרי המושב (בהדר המשכב די גם כפחות מזה), והמזולל בתורת הכחיה ההינענית והמרעיל את דמו כסמי-אדם לשם רפואה! וככל זאת, הירא זרך הלבב יחדל לרחוץ או לשפשף את בשרו כמים וללכת יחף עד עבור תולדות הדתקרות.

לעולם אל ינעל אדם מנעלים צרים ואל ילבש כנדים צרים, כי המה דוחקים את הכשר ועוצרים היצתם את מרוצת הדם בצנוריו וגורמים חליים. מנעלים צרים גורמים גם רגשי קור כרגלים. לא כן כהיות המנעלים והכנדים מרוחים למדי, אז סוכב סוכב הולך הדם במישרים בכל צנוריו ומוליד חום שוה בכל האברים. ויותר מהמה ישתדל האדם לדור ולהתהלך באור השמש המתוק והטוב, ולנשום אויר טהור יומם ולילה. כי אור שמש ואויר טהור הם מטהרי-הדם הגדולים, אשר אין כמוהם, כי מרבים הם לטהרו מכל סיגיו כמוכא למעלה. לכן כל המזולל באור השמש ובאוויר טהור יסורים באים עליו ושנותיו תקצרנה! — (עוד יבא.)

הספרותית והלאומית והצבורית. וחותמינו אנשי היושף בערים הגדולות יואילו נא להתרגל לשלוח בעצמם את כסף החתימה אלינו ולא יתמינו עד שיבואו אל ביתם לתבוע. אל נא יכריחונו להוציא רוב הסכום הקטן, שהם משלמים למסעות בלתי פוריים. פריעת חוב מצוה וכפרט בדבר לאומי וצבורי נחוק. שהנאתו בצדה כעתון עברי.

פיריטון קטן.

עלינו לשבח.

אפשר שתתרעמו עלי רבותי הקוראים, אבל לא אוכל התאפק מהגיד לכם, כי משבח אני את איטליא על גולתה. אל נא תמצו בי, אל תחשבוני הלילה לשונא את דודנו ישמעאל, חס ושלום, נזהר אני בכבוד הדוד במוכם, אף על פי שמתרעם אני עליו קצת. מוען אני אליו: "מצוה" עליך דודי ישמעאל, מי שאינו רוצה לתת ליעקב נותן לעשו. מבקשים ממך בני יעקב זה שנים אחדות, מתחננים כמו אל גזלן; תנה לנו אחוזה בתוך אחי אבינו, לא נבכוש את ארצך, לא נמרוך בך, עבדים היינו לאדום ועבדים נאמנים נהיה גם לך ישמעאל, רק בארץ אבותינו תנעם לנו הגלות קצת. איך אמרו חכמינו? תחת ישמעאל ולא תחת אדום. וישמעאל אטם אזנו משמע בקול תחנונם, אלא המה אזנו השומה, לקול מלחשים בסתר, המפתים אותו לרעתו, להרחיק את היהודים מארצו, למען תפול פלשתינה להם לנחלה כבוא יום מוכשר לכבוש. עתה באה איטליא וחטפה עוד נתח שמן מארץ ישמעאל החולה. אך חלילה לי מהרגיש רגיש נקמה בזה. אדרבה מעי בחלילים יהמו מתוך רחמנות על הנגול בלי יושר.

אכא מה אני משבח את איטליא? על מדת האמת שלה. נתנה עיניה במדינת טריפולים ובאה ונטלתה בדין התקיף: אני החוקה ואתה ישמעאל החלש ובמקום הכח שם היושר, איש זרוע — לו הארץ, לא המתינה איטליא עד שיהרגו הישמעאלים את נתיניה בטריפולים, כמו שנהגים חפני היושר והשלום באירופה. למשל צרפת לא שלחה ידה במרוקו עד שנהרגו שם צרפתים אחרים. איטליא לא עשתה כן, לא הפצה לעשות את פגריה כאסקופה, לעבור עליהם לארץ הגזולה. בלי חנופה ובלתי התחכמות ובלתי תואנות שוא עשתה מה שעשתה. ואנשי היושר והשלום באירופה מתרגזים; היתכן, בלי כל טענה ומענה הולכים האיטלים וכובשים ארץ לא להם. הטפשים, הם היו רוצים, שתוסף איטליא המא על פשע, לבדות גם עלילות שוא על טורקיא, לחפש חטאים שלא חמאה א' לשכור יוצאים להרוג איטלים אחרים ולומר שהעברים הרגום, למען היות תואנה נעימה לרשת את הארץ, כמו שכבר היה מעשה. בזה ראוייה היא איטליא לשבח באמת. היא הולכה בדרך אירופה, גזולה ארץ זרה, כראוי לעם בעל תרבות גבוהה מוליכה בניה ובני הטורקים למבנה, ממלאה ארץ שלווה ושקמה דמים, כי על-כן ממלכה אדירה היא וקא לריק היא נחשבת לדת החסד והרחמים. אבל — בלי רמאות, אינה רוצה להפוך את מדת הגזל למדת הצדק ולטהר את השרץ בקין טעמים. בזה ראה וקדש! הגזל הוא גזול, הרצח ההמוני הוא רצח, העולה הפוליטית היא עולה; הכל אני קוראה בשמו האמתי. אלא כך נוהגים בני תרבות, גלתה איטליא את שולי אירופה על פניה והראתה ערותה לעיני כל ועל זה אני ישמח ומשבח את איטליא. כיוצא בזה משבח אני את האנגלים על תהלכותיהם בימים האלה עם אחינו יותר מאשר את האשכנזים והפולנים, המונעים פגומות ושוך גלוי כיהודים וגם גזרות רעות אינם גוזרים בפירוש עלינו, בעוד שאנגליא ערכה פגום כיהודים לכל משפטיו וחקותיו והתחילה לגזור בפירוש גזרות רעות על היהודים, הכל הולך אחרי הכונה. כונת, עמי אירופה התיכונה היא להשמיד את היהודים היושבים בתוכם, אלא שאין מן הנמום דהקים עליהם בעלי קרדמות והרמשים ושמי שלל, להרוג ולכוז. והם מערימים עליהם, נותנים להם כל אופני האפשרות לרכוש להם השכלת אירופה וממילא לשכוח את עמם ומולדתם, כי לתכלית זאת הם מכחישים במינם לאום יהודי וזכיות לאומיות, למען לא

כבשורות כאלו מזכים בימינו את העתון העברי עד שהיינו אנוסים לבטל כמעט לגמרי את הפרק החשוב "מכתבים מערי המדינה". ואם יקרה בעיר מקרה נכבד הראוי להתפרסם ואשר דרך אנכי יביא תועלת לעתון העברי — אין בכל העיר אף אדם אחד, שיטרח להודיעו לקוראים העברים, להביא תועלת לרכים. ואם ימצא איש באחד מטאה מקרים, למרוח טרה בזה, יבכר תמיד עתון זרנגי על פני עתון עברי. הקוראים בודאי תמהו, כי זה שנים אחדות, שאין ב"המצפה" ארגו מכתבים, לענות את השואלים המצויים לרוב בכל מערכת. יש מדמים, שאין שום שאלה באה להמצפה. זה לא! שאלות כאות לרוב, חבילות גדולות של שאלות מקבל העורך יום יום מאת הקוראים. אלא — ג"כ אותה הצרה — כל השאלות נוגעות רק ליחידים ולצרכיהם הפעושים, שאין כדאי להלאות בתשובותיהן את כל הקוראים. לפנים בימי הבטלנים, היו שואלים את העורך שאלות למודיות, שפתרוניהן היו מענינות את כל הקוראים וכפעמים היה "ארגו המכתבים" חשוב מכל מאמרי הגליון. היום — זה בא בכרו וזה בחביתו. כל שואל רוצה שיהיה העורך עורך-דינו ורופאו וסוכנו בעסקיו ושליחו, להמציא לו ידיעות על-אדות קרדיט ועל-אדות שדוכים ועל-אדות פכריקות נעלמות באמריקה ומאחרי הרי החישך והכל למובתו הפרטית, לחשוך לו כסף, שלא יצטרך לבא בדברים עם מומחים. וכל זה בשכר האגורות האחדות, ששלם לנו בעד רבע שנה. וכל התשובות האלו תהינה נרפסות בעתון העברי במסום המאמרים. וזה רוצה שנתוכה עמו בארגו המכתבים על-אדות מאמרו או ספורו, שלא היה ראוי לדפוס והוא אינו מאמין במשפט המערת ורוצה שנפרט את טעמינו ונלמדוהו איך יצליח להגיע לכבוד סופר מומחה. לבן אמרנו בעל כרחנו: מוטב שנבטל את ארגו המכתבים מאשר להלאות אלפי קוראים בעיני יחידים, ואולם לעשות דבר למובת העתון העברי, שבכל אופן הוא מביא איזו תועלת לצבור והוא קנין כל העברים ולא רק קנין המויל — לזה אין בכל העם העברי אף איש אחד, מלבד הסופרים האחדים הנאמנים לנו בידעם את ענינו ואת עמלנו הרב בשביל הצבור. יתר העברים תומכים רק עתונים זרנגים בכסף ובעבודה. זהו יחס העם העברי אל העתון העברי בזמן התחיה העברית וההסתדרות העברית ובהים העברים וכו' וכו'. ותוצאות היחס הזה הן: שכרוסיא בין מיליון גברים יודעי עברית היטב ישנם כדוחק איזו אלפי קוראים לעתון יומי אחד (השני לא יכזב להתקיים) ולשכועון אחד וגם אלה אינם מתקיימים רק בתמיכות קבועות, גם הירחון האחד ושבועוני החרדים זקוקים לקצבה. ובאוסטריא-אונגרון בין מאתים אלף גברים יודעי עברית מתקיים רק שבועון קטן אחד יחיד כדוחק גדול ובעליו יסכול מחסור ולגבות את מחירו מדי חותמי בערים הגדולות הוא מוכרה להוציא יותר מחצי הכנסותיו הדלות, לנסוע לגבות את החובות, כי לולא הנוסע הקבוע לא היו החותמים משלמים לעודם ולא היו מרגישים צורך כלל לחתום על עתון עברי. וגם בארץ-ישראל היה עתון יומי אחד, שהתקיים בעזרת רותשילד הפאריזי — ובטל מאפס חותמים ותומכים. זאת היא שעת תחיתנו העברית! אין מן הנמוס שישפוך המויל בכל גליון את שיחו לפני קוראיו, הלא הוא מתכוז בזה. אבל סוף סוף אי-אפשר לתקן את הקרקול עד שידעוהו ואין חבוש מתיר עצמו מבית האסורים. אולי ישימו עכ"פ אחדים מן הקוראים העברים, אשר לבות מרגישים להם, את לבם לצרת העתון העברי ויקומו איש מעירו לעזור לו. הן לולי היה "המצפה" מתקים היו כל העברים צריכים להקריב קרבנות מכינם, ליסד איזה עתון עברי בממלכה הזאת בעלת יותר משתי מיליוני יהודים. עכשו שעתון עברי מתקים, בלי קרבנות מצד הצבור ומסדיו, למה יעלימו העברים עיניהם ממנו? למה יזנחוהו? למה יסבול בעליו מחסור? למה יעכור חנם יומם ולילה את כל עבודת העברים בעד לחם צר? יקום נא בכל עיר איש אחד, שיקבל עליו את העבודה הקלה לגבות בעירו את מחיר החתימה, לכל יתירשלו הקוראים מלחדש את חתימתם כאשר תפסק ולאסוף חותמים חדשים, שלא נצטרך לשלוח, כהוצאות עצומות לפי הערך, לבקר את כל עיר פעמים בשנה. (את שמות הסוכנים נפרסם). גם זאת עבודה לאומית נחוצה ועבודה פוריה, כי ברבות הכנסות העתון יושב גם תכנו ותרכה פעולתו

בישראל, אין פחד מפני שומר דת ומי יתן ויצליחו חרדי אשכנזי לחבר את כל היהודים לתכלית שמירת היהדות וישוב אי. אבל לדאבוננו אין תקוה עכ"פ בדור הזה לחבר ולארגן את החרדים, הם חמר שלא נתן להתחבר לאגודה אחת, כי נתחננו בקלייזליהם וכבצרות רכיהם, שאין כל חבור בנייהם ולא נתנו להתאחות. אם לא נתחברו המון החרדים אל הציונים ולא אל איקיא ולא אל "טוריה", לא יתחברו אף לקול הקריאה החדשה הגאה מפרנקפורט.

למצב העתונות העברית.

אין דרך סתם עתונים לדבר עם קוראיהם על-אדות מצבם החמרי וע"ד יחס העם אליהם. אלה הם עניניהם הפרטיים של המוציאים לאור, שאין לעם למספר בהם. ואם אנוסים המוליים העברים כפעם בפעם לשפוך מרי שיחם לפני קוראי עתוניהם, להתחנן, להתרעם, להבטיח ולקוות, כל אחד ע"פ דרכו, הרי זה מפני היחס המזור והמשונה שהקוראים וסתם יודעי עברית מתחיים לעתון עברי. היו ימים שהעתון העברי היה משמש רק שעשועים לאיזה משביל אחד מני אלף, שהזמין לו עתון עברי משום חדושו, כמו שמזמין לו לו עשיר שלו ושנאן עתון לאיזה ענף מדעי או עתון לשפורט. בעם עצמו לא היה מורגש כל צורך בו, כמו שבכלל לא היה הצורך בעתונים נפרץ בתוך העם. המויל לא עשה גם בימים ההם עסק טוב, אבל על כל פנים היו לו שלומים ביחס קוראיו אליו, בהחכה חיתרה, שהראו לו מכל עבר וכל אחד ואחד היה נכון לבוא כמעט באש ובמים בשביל המויל, המוסר נפשו לדבר אידיאלי, להרוות את מעט המשבילים דשן, ענג רוחני. בכליו עינים ממש חכה כל קורא ליום הנועד לבוא הגליון מחמל עיניו ומשאת נפשו אליו ובחבה שאין דומה לה הגה בגליון ובלע כל מלה בצמאון עצום. אבל לא רג אהבה פלטונית הראה הקורא לעתונו, כי-אם גם כפעם השתתף עם המויל בהמצאת קוראים חדשים. כל קורא קבל עליו להיות סוכן שלא על מנת לקבל פרס בעירו, לעזור בזה לקיום העתון החביב, אשר ברבה בו לפי דעתו, כל חכמי ישראל בכל העולם הרגישו חובה מוסרית, לעזור את העורך בעבודתו, לכתוב חנם בשביל העתון העברי כל אחד במקצוע, שהוא מומחה לו. ואין צורך לומר, שהודיעו הקוראים כל אחד ממקומו בזריות קדושה את כל דבר הודש שנפל בישראל, לזכות את העתון העברי בדיעה חשובה, להרבות את חשיבותו ולחבכו על קוראיו. זה היה לפנים, בדור הבטלנים. רעיון ציוני ותנועה לאומית ותחיה עברית ותרבות עברית ומדברי עברית והסתדרות לשפה ולתרבות ופפרות עברית ובתי-ספר עברים וקונגרס של קולטורה עברית, כל הדברים המזכים האלה טרם יהיו בארץ. בימינו אלה זכינו לכל המושגים הרמים האלה, שנתקיימו בפעל ומשמחים לב כל אהב עמו ורוצה בקיומו ובתחיתו — ומצב העתון העברי לא הוטב בכל זאת אף במשהו, אלא הירע הרבה. מספר הקוראים בשכר לא נתרבה אלא כפי רכוי ההוצאות, כלומר נכפל מספר הקוראים, אבל גם הוצאות המויל לצורך העתון ולמחיתו בזמן היוקר העצום נכפלו ונשלשו בעת שמחיר העתון הוא רק החצי מאשר היה לפנים. נמצא שמצבו החמרי של המויל גרוע הרבה בזמן הזה מאשר היה לפנים. ויחס העם אליו נשתנה לרעה. פסקה אותה החבה מצד המשבילים; פסקה הקדושה מן המלה העברית; פסקה העזרה החמרית מצד הקוראים; פסקה גם העזרה הרוחנית מצד החכמים והסופרים, ואם יתעורר איזה חכם לשלוח דבריו אל המערכת הם רק, הערה, לפתור דברי חברו ולהשתעשע בפלפול החביב לו מימי נעוריו, אבל לא איזה דבר חדש עומד בפניו, להחכים את הקוראים ולהביא תועלת להם ולעתון, עד שמפחדים אנו פשוט להרבות לפרסם דברי מדע מיראת "העזרות" והפלפול הכאים אחריהם; פסקו גם מודיעי החדשות והמודיע יודיע במכתבים ארוכים כגלותנו רק ידיעות לצורך עצמו, למשל ע"ד בחירות ועד (בלומר גבאים) לחברה, שהוא אחד מהבריו, ע"ד דרשה שדרש הוא, ע"ד מורה חדש שבא לעיר וצריך פרנסה ועל העתון לעשות לו רקלמה, ע"ד חגיגה שחננה חברתו והנאספים נחנו מאד, ע"ד בחינת תלמידי איזה מורה וכדומה, דברים הנוגעים רק ליחידים ואין לכלל הצבור עסק בהם.

יקימו להם בתי חנוך מאושרים משלהם ולמען יבנו בעצמם את לישונם ותרבותם. ואח כבוא בן יהודי לדרוש משרה, אומרים לו: איה תעודת השמד? וזכה חולך העם היהודי ונשמד מעט מעט. בפולן ובאוסטריא מערימים לבטל את מסחר המתובים של התגרנים בתואנת חוקר, שכתובין רק המתובים, כלומר היהודים, אשמים בו ולא בעלי האחוזה הגדולות ההולכים בטל ועושים עשר בעלית מחיר אדמתם בזדון ואף לא בעלי הקרטלים. ובכלות המסחר הקטן ממילא יכלו היהודים, שאין להם תקומה רק ממנו, ועתה האין עלינו לשבח את שיטת רוסיא ואנגליא, שפיהם ולבם שוים עכ"פ?

מכתבים מערי המדינה

לבוש. שתי ועדות יהודיות חשובות היו כימים האלה פה, שתוצאותיהן הן נצחון הרעיון הלאומי גם במחנה הפועלים הסוציאליים, אשר אמרנו, כי כבר אברו לעמנו ונקרעו ממנו, לכלי התאווה עוד. הועידה האחת היא של המפלגה הסוציאליסטית היהודית הקימת זה שבע שנים, הנודעת בשם "זש. פ. ס.", שנועדה להתחבר עם הסוציאליים היהודים, אשר במחנה המפלגה הסוציאליסטית הפולנית. ההתחברות הזאת החליטה בשעת חרותם בחפזן בימי הבהירות, כי בקשו הסוציאליים הפולנים והמושקות שלהם, למנוע בזה את הבריתם היהודים מהקים להם קנדידיטים מיוחדים ובשכרם הכתיבו להם להכיר את מפלגתם בתור פרקציה עומדת בדת עצמה. הדבר היה תלוי ועומד, כי רבים מן ההברים היהודים התרעמו על מנהליהם, שעשו דבר כזה מדעת עצמם בלי שאל את פי המפלגה באספה כללית. עתה יצא הדבר אל הפעל במעמד צירים מכל התברות היהודיות. אמנם קונקסטיות לאומיות לא נהלו התברות היהודים גם עתה, כי נתונים המה לשבח ולחסד ביד המפלגה הפולנית ותלולה להם להעמיד פני יהודים לאומיים, כמו שראינו בכל מהלך האספה ובהזרת דשינסקי, שכבר את "עבדי" היהודים בבקרו והזוהרים בפירוש, שידעו לפני מהם עומדים ולפני מהם עתידים ליתודין וחשבון, כי אין להם פתרון מה לתבוע, כי מהי מספר הם בארץ לעמם הפולנים הרבים. אבל הכרת המפלגה היהודית היא כבר נצחון גדול, כי אות נאמן הוא, שגם במחנה הסוציאליים אין די בה בעמים אחרים לבלות את בני עמנו ולהכהידם ובעל כרחם הודו בקיום עם יהודי ובצרכיו המיוחדים, כמו שכבר הודו בעל כרחם בקיום הלאומיים האחרים.

הועידה השנייה ניתנה זו של משרתי הסוחרים ופקידיהם היהודים. גם אלה היו עד בה כפופים לאגודת המשרתים הכללית אשר בוויין ולריק דרשו התברותם היהודים עד בה לשים לב לצרכיהם המיוחדים, למען יוכלו לקבין תחת הגלם את כל חבריהם. כוועידה הראשונה הזאת יסדו המשרתים היהודים אגודה עצמה. כבר התחברו כאלף משרתים ביותר מעשרים הברות. הועידה יסרה קמה לתמוך בידי הפרי משרת, לשבח להמציא משרות ולריב דיב משרתים עשוקים מידי בעליהם. החליטו להזדר מאד כנגילת ההגנות בשעה 8 ערב ולדרוש חוק נגילת ההגנות בשעה 7, להקהיל אספות בכל המקומות, לקרוא גנר על היקרות, ליסד קפה לתמוך בידי נלהמים על זכותם ובידי אלמנות ויתומים, ללחום בסוחרים המפאנים לשכור משרתים יהודים ועוד. האגודה ההרשה רוצה לעמוד בקשר עם האגודה הכללית בוויין.

ההנהגה הציונית החליטה, שלא להעמיד קנדידיטים למועצת הממלכה בכחיות, שתהיינה כולו בשוש ובדרוהוביש במקום ברויטר ולעווענטייין, כי אין כל תקוה לכצחון בלחץ השולט ואין לאבד סמון ודמים חנם. — ש.

מכתב מטורקיא

רושטא. האסון, שקרה למלכות טורקיא בכבוש טריפוליס ע"י איטליא על לא דבר, נגע גם באחינו שם. לפי השמועה נהרגו עשרות יהודים מכודי התותחים, שנורקו מאניות איטליא על העיר. מאות סאחינו נמלטו לאי מלמא. מדינה טריפוליס נכבשה בשנת 1551 מאת הטורקים ואז מצאו פליטי האזורים כספרד, שנמלטו מיקור האינקביזיציה, מפלט להם בטרפוליס, שישבו בה יהודים מימי קדם.

סגפת החולידע עוד לא נעצרה ואין שם על לב, כי הכל עשוקים בשאלת המלחמה ועוד לא נרפאו הפצעים האנושים, שהכתה התכבדה הגדולה בקהלתנו. כמנפה הזאת נפלו גם שני רבנים מן הכידיץ פה, אנשים יראים ושלמים מן המפוס הישן, שלא הניחו עוד אחרים למלא מקומם. אחד מהם היה סגן ראב"ד.

ראש הגולה הציע לפני הממשלה הצעות אחדות לתקנת הקהלות. הדבר תלוי בכשרוננו ובמסכות מן החוק, להוציאן אל הפעל. אחת מן הצעות היא, שתוציא הממשלה חוק, כי יכמה יהודית הזקקה ליכס מושלת על היכס למרפסה עד שיתן לה חליצה. עתה נוהגים היכמים, לדרוש כסף רב מאת היכמות בעד החליצה ובלי שכר רב אינם רוצים להתידן מקשר היכום. גם כענין המומרים רוצה הרב לחקן תקנות גדולות ביהד עם הכניהם הגדולים אשר לנצרים. לפי החקים השולטים, יהודי גם נצרי המקבל עליו דת מחמד פטור מלפרנס את בני ביתו היהודים ופטור מעבודת הצבא. עתה דורש הרב, שאין להמיר

דת יהודי במרם מלאו לו י"ה שנה. וגם גדול הממיר דתו יש רשות לכהני דתו הקודמת לטפל בו כיד שעה, למנעו ממעשהו. חובה על מומר לפרנס את אשתו היהודית ואינו פטור מעבודת הצבא.

בהשתדלות הרב הכולל תעמיד הממשלה שוטרים וצבא בהוצאותיה במושבות היהודים בא"י, לשמור את חיי האזורים היהודים, שנהגו להעמיד שוטרים בהוצאותיהם וכידוע נהרגו כמה מהם בידי השודרים. מענה הממשלה על בקשת התכבדשי נאסרה באחדה רכה ליהודי א"י ובחפץ אמתי להושיעם סכף לוחציהם. הממשלה נכונה לעשות רצונם, להעמיד צבא בכל מקום שיהפצו להגן עליהם. המושכות והקהלות בא"י הודיעו, כי נכונות הן להקים בהוצאותיהן את הבנינים הדרושים לצבא, על זאת הכיעה הממשלה את תודתה והכרתה ליהודים, אבל לא תקבל מהם את המתנה באסרה, כי חובתה היא לעשות בעצמה את כל הנחוץ לבטחון יושבי ארצה. עתה שואלה הממשלה ע"י התכבד כשי את יהודי א"י, באיזו מקומות הם רוצים את מצבי הצבא. בבוא השוכותיהם תעשה הממשלה כל הפצם.

כפי הנראה תפתר במהרה שאלת התכבדשי בירושה. כל המפלגות נתנו עיניהן כהרב ר' משה פראנקו, שהוא עתה תכבדשי על האי רודוס.

יעקב פרהיה.

מקרוב ומרחוק

ענינים מדיניים. כבוש טריפוליס ע"י חיל איטליא אינו עבודה קלה כל כך כמו שדמו בתחלה. לא יתומים קטנים הם חילות הטורקים המעטים החונים בטרפוליס. אע"פ שאין טורקיא יכולה לשלוח שמה חיל כבד, כמו ששלחה איטליא, מכים הטורקים את האיטרים מכות רעות ונאמנות, משקיעים ספינותיהם, מכריעים מאות מהם למבח ומחרידים מחנות גדולים. ויותר ממכת הדמים בטרפוליס מרגישה איטליא את המכה הכלכלית בטורקיא. אשכנזי ואוסטריא, כבעלות ברית איטליא, הזחירו את ממשלת טורקיא מגרש את כל האיטלים מארצה. אבל למורקים עצמם אין הממשלה אפטרופסה. הם מחרימים את סחורות איטליא ואת כל איש איטליא, גוזלים את אניות המסחר של איטליא. בים-סוף אין ספינות איטליא יכולות לעבור אל המישבה האיטלית אשר באפריקה המזרחית אריתריה. בארץ ערב הרגו הערבים עשרים פועלים איטלים, שעבדו במסלת הברזל ישם. — בחינא פרצה מרידה עצומה נגד בית המלכות המושל, שאינו מן העם החינאי אלא מן המנדשורים. כל מדינות הנגב והחיל החונה ישם מרדו והם משמידים את פקידי המלכות מכני מנדשור וכובשים את כל בתי הפקידות ומסח"ב. כאנאקאו באו ספינות אשכנזיות, להגן על אנשי ארפה. בצאת החיל האשכנזי ליבשה הכום החינאים ומלחמה קשה פרצה בין אשכנזים וחינאים. עתה תהיה תואנה לאשכנזי לכבוש נתח טוב בחינא. גם הממלכות האחרות לא תשכנה בחכוק ידים.

*

ישונות. בשבת הבאה, 21 לחי' תהיה בארמון שווארצאו באוסטריא התחתונה חתונת הערצהרצוג קארל פראנץ יוסף, בן אחיו של יורש העצר, העתיד למלוך תחתיו עם הנסיכה ציטא מפארמא. ממשפחת מלכי צרפת מכות בורבון. — בעיר קאטאניה כסיציליא וסניכותיה רעה האדמה, בתים נפלו על יושביהם. עד כה נודעו י"ח הרוגים ונפצעים רבים. — בקאליפורניא ובמקסיקה היה רעד אדמה והים, חים צפה כל ערי החוף ארבע ערים נהרסו. לעת עתה נודע מספר המתים כתשע מאות, שנמטעו או נקברו חיים. — הצעת החוק ע"ד תקן סדר הבחירות למועצת המדינה בנליציא, שערך הצייר הנסוג אהור סטארזינסקי, להכביח את שלטון המדינה בידי דאנילים, במלה, כי הנציב התאמן בשם הממשלה לדחותה. עתה תערך הצעה חדשה, יותר דמוקרטית בכי זכות בפילה למשרתי האצילים ובלי ועדים פולנים ורותנים לרעת היהודים. — מלך פרס, שבקש להשיב אליו את המלוכה, נגף לפני החיל וברח מפרס.

קדש הקדשים. בעתונים סכבה בשורה, בי יהודי אמריקה יסרו מושבה יהודית במדינת אוטא, אשר כמערב ארצות הברית. המדינה הזאת, שיש לה ממשלה כפוע כיתר ארצות הברית, היא כידוע מקום מושב הכתה הנצרית "מורמונים", שהם באמונתם יותר יהודים (ולא מורע ישראל) מאשר הם נצרים. אבל אורת דתם היהודית היא זו של זמן בית ראשון. הם מרבים נשים,

יש להם בית מקדש, לעיר מקדשם הם קוראים ציון והיא בנויה על שפת ים-המלח, אשר בארץ החיא. במקדשם יש דביר קדש הקדשים, שאין אדם נכנס אל תוכו, רק הכהן הגדול פעם בשנה, ואין אדם יודע מה נמצא שם. בכלל ידוע, שהוא בנוי מאבני שיש ומצופה זהב מהור ומשובץ באבנים טובות, שאין ערוך להן. עתה נמצא העם הזה בצרה. נצרי אחד התחפש כמורמוני ונתן שחד לשומר הסף של ביהמ"ק, שיכניסהו אל קה"ק, שם קלט על לוחות פוטוגרפיות שכעים תמונת מכות-המקדש והדביר. עתה הוא דורש מאת ראשי המורמונים, לשלם לו כפר, שלא יפרסם את התמונות ואם לא, ימכור את התמונות לעתונים בכסף רב. המורמונים רואים בזה חלול הקדש, אבל קשה בעיניהם להוציא הון רב, למנוע את הפרסום.

אחרי מות סטולפיץ. לא נשתנה מאומה ברוסיא אחרי מות העריץ. במוסקוא יצאה גזירה על היהודים בעלי הגילדה הראשונה, שיש להם זכות לבוא אל כל הערים ברוסיא הפנימית, שלא היינו לצאת מנכול העיר וחוצה לצרך מסחר ומי שיעבור על זה יאכד זכותו. מערי אויז המזרחית מנרשים את היהודים, אף שהסוחרים הנצרים המליצו בעדם ואמרו לפני הנציב, כי גרוש היהודים יגרום הפסד למסחר הרוסי — אין שומע, אמור לרוסיא אף לסבל טובה מידי היהודים. בעירה הקטנה סוחדניעב בבלך קיעליץ בפולן יושבים מאתים וחמשים בית-אב יהודים זה כמאה שנה ואיש לא אחרים. יש להם ביהמ"ד וביה"ק וכל מוסדי צבור, כי ע"פ החוק מותר ליהודים לשבת בכל הערים. עתה גלה הנציב, כי סוחדניעב אינה עיר, כי-אם כפר והיהודים התישבו שם שלא ברין וגור עליהם גרוש. היהודים התחננו וכבו, אך לריק, הגרוש נחרץ ואין לשנות.

הוק הדש לזכות ישיבת היהודים בסביר, המניסטר הרוסי לעניני הפנים הוציא, פקודה, כי היהודים שישבו בערי סביר לפני יום 9 בדצמבר 1909 רשאים לשבת שם גם להבא, ואלה שכאו שמה אחרי כן גרש יגורשו.

צנורות מים בהברון. מעשה צנורות המים בהברון יגמר בקרוב. המים יובאו העירה ממעין עין-ערב. בשוק הראשי תהיה באר כללית לכל, והרוצה שיוכאו המים אל ביתו ישלם מאתים פרנק. בידוע יוליכו מים בצנורות גם לצפת בעזרת נציב הממשלה הטוב והמטיב הוסין אל הרב, הקהלה היהודית שם התחייבה להשתתף בהוצאות בתק"ל ליטרא טורקיות.

פנרום בטורקיסטאן. מה שלא יכלו "הרוסים האמתיים" לעשות ברוסיא עצמה מפני זהירות הממשלה, עשו בטורקיסטאן, אשר לרוסיא באווא התיבונה, בעד אש עשו נקמה ביהודים על מות סטולפיץ, שם העלילו על היהודים, כי נגבו נער נברי ושחטוהו לצרך דתם בימי החגים. יושבי המקום נפתו וקצף גדול התעורר בקרבם וצרו על בתי היהודים והחריבום וכוזום. את היהודים הנמלטים הכו במקלות עד מות, יהודים אחרים נהרגו ורבים נפצעו פשה, אחרים נשרפו חיים בכתיחם, אשר הצית החמון כאש. כסף בא הצבא והשקיש את העם הסוער ביד חוקה. — במוסקוא התאספו הרוסים האמתיים והרפו את הממשלה, על אשר לא נתנה להגקם ב הודים בקיוב ונשבעו בזעפם, כי לא ישקטו עד אשר יראו את עצמות היהודים מתגוללות בחוצות.

בא"כ הדת היהודית, בחוק הבחירה למועצת המדינה החדשה, הנוסדה עתה באלזס-לותריינגן (המדינה המשותפה של כל מדינות אשכנז) יש סעף, שהקהלות היהודיות תבחרנה בא-בחן להבית העליון, חוק כזה יש עוד רק בכוסניא.

שמועת שוא. העתונים הפולנים כלכוב פרסמו שמועה, כי שופטי לכוב החליטו בישיבתם, לחשגח על הסוחרים היהודים וליסר קשה את הקוראים שמטה, כי מרבים היהודים לפשוט רגל לנזושיהם ולחבול את סחורותיהם ע"י קרוביהם. רפושציה של סוחרים יהודים נשלחה אל ראש ביה"ד להגיד לו, כי הברלת יהודים לרעה אינה לפי החקים ותגרום רעה רכה לכל המסחר הנליצי. ראש ביה"ד הגיד ליהודים, כי לא היו דברים מעולם ושקר העידו העתונים הפולנים. שופטים אינם משגיחים בדבות אנטישמים ואינם מכדילים בין עם לעם.

הכברות של החיים נדחק על האינטרסים הריאליים. במקום שנקודת-הכברות נחה על אינטרסים ריאליים אין מתחשבים עם דעות קדומות ועם הברלים רוחניים. אבל העמים המערבים ידעו את היהודי לסוחר ולבעל כשרונות איקונומיים מאות בשנים וכאשר היתה האיקונומיה להאינטרס הכללי והעקרי של חייהם, הכניסו את היהודי בחברתם, כדי להשתמש בכשרונותיו הכלכליים. לא מאהבה ליהודים וליהדות שברו את חומות הגיטו ולא מהכרת היושר שחררו את היהודי מעט או יותר, אלא רק מפני שהכירו בו כח איקונומי וציוויליזטורי, המוכשר לעזר להתפתחותה ולגדולתה של הציוויליזציה שלהם. והיהודי, שחי מאות בשנים חיים שר צרות ופורעניות, חיים של תענות וסינופים ולא נהנה הרבה מחיי העולם הזה, היה כמעט לאיש אחר כאשר ראה פתאום עולם חדש, עולם של "אור וחפשי". כל כשרונותיו הציוויליזטוריים, שהיו ממונים מאות בשנים בגיטו, התחילו פתאום לפעול בחוקה וזרם החיים החדשים שטפוהו. כל עם, שחי זמן רב כלוא ומסוגר מהעולם, מסוגל יותר להתבוללות מעם שנהנה כל ימי חייו מעולם חפשי ושכא במגע עם שכניו, כי כחות הרבה, שיוכלו להתפתח רק בהחיים הפוטביים ושאינן להם שעת הכשר והפנאי להתפתח בגיטו, מתפרצים פתאום כגלי ים זועף...

ובכן אין דבר יותר טבעי כתנועת ההתבוללות תיכף אחר התחלת האימניפיציה בארצות המערב. היהודי שראה פתאום אור עולם, התחיל להרגיש תיכף את כחותיו וכשרונותיו, שהיו ממונים ונאספים בקרבו כמשך אלפי שנים ושדרשו יכולת של פעולה והתפתחות — והרגיש את הכחות האלה יותר מהגרמני או הצרפתי או האנגלי. כריאקציה על החיים הקולטוריים הרוחניים שלה, שארכו זמן רב בלי הפסק, התפרצו בקרבו כחותיו הציוויליזטוריים ומכיון שעמי המערב עוד עזרוהו להתפתחות כחותיו, כי על-כן שחררו אותה ומכיון שלא היתה לו ארץ אבות, מקום שיוכל לפתח את כחותיו והרצון לחיים החל לפעם בו פתאום בחוקה, השליך את עצמו בלי התבוננות רבה על החיים החדשים ולהקריב את כחותיו הגאונים בעד עמים אחרים. רק מבט שטחי על הציוויליזציה החדשה יוכיח לנו כי עמי המערב לא טעו בחשבונם בזה, ששחררו את היהודי והרשו את חומות הגיטו. (סוף יבא).

מה היא תהום ?

פאה מתתיהו מיזיש.

1.

הרבה יגיעות יגעה האנושות, בהרבה חתירות וחקירות עמל רוח האדם עד שהגיע להכרת הכדור, אשר עליו אנו יושבים. מצומצם וילדותי היה הנסיון של הקדמונים, אתם אומרים על הקדמונים שהם הזקנים ואני אומר שהם הילדים ואנו הזקנים, אני בעלי נסיון של אלפי שנה, שבעי מסורות-מדע של מאות דורות, אמר הפילוסוף הצרפתי פסקל, שהיה מלבד זאת בעל רגש דתי חם. אין משא פנים להאמת. צעדי-שבלול היו צעדיה הראשונים של הקוסמוגרפיה הקדמונית. בני אדם פשוטי מבע, בראותם שכל חלקי הישוב הם מוקפים מאוקינוס כביר, דמו שכל האדמה היא כעין סירת דוגה הפוכה במים, כן היו סבורים הבבלים (1), הסירה נצמירה אצלם בתמונה כדורית למעלה. למטה, בחללה של הסירה, דמו לראות מקוה מים כביר, כן דמו גם המצרים, כי מתחת לארץ נמצאים מים (2), היינו: המשך האוקינוס, אשר עליו שטה הארץ, לפי סברת הקדמונים.

דברה תורה כלשון בני אדם. מטרתו של המקרא היתה לסבר את האוזן, להתאים את יסודות הדת לציווי העם. יכול בן אדם להיות קיצוני באמונתו אבל להורות צרף, שאין לנו לבקש מסקנות המרע בהשקפתו של העם העברי הקדמון. לפי השקפת העם העברי הזה, אשר לא היה נפרד בציוויו הקוסמוגרפיים משכניו

איך נכרא המצב הזה? איזו סבות גרמו להרית הצורה של האדם העברי בתור טפוס כללי? על השאלה הזאת יש להשיב בכמה אופנים, כי הרבה סבות גרמו לאבדן הצורה של האדם העברי. — התנועה הקאומית במאה התשע עשרה, שבאה כריאקציה על הקוסמופוליטיזמוס של המאה השמונה עשרה; היאיפה שר עמי המערב לבלוע את היהודים; התעוררות התשוקה לחיי העולם הזה ולתענוגיו בין יהודי המערב, שגרמה פריקת עול ורפורמה דתית וחפץ ההתבוללות ועוד גורמים היסטוריים אחרים.

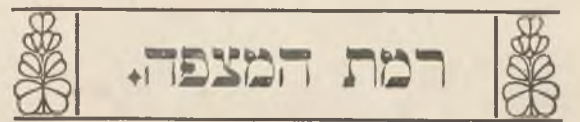
אבל כל הסבות האלו לא היו יכולות להפוך את הקערה על פיה, אלמלא נדחתה הקולטורה הרוחנית בפני הציוויליזציה המעשית בארצות המערב. כל זמן שעמי המערב היו לרוב על קולטורה רוחנית וכל זמן שהמדינה המערבית היתה אינסטיטוציה קולטורית, היו גם היהודים על תורתם ומסורתם. אבל מן העת שנמצאה המכונה בא שנוי גמור בחיי עמי אירופה. הקולטורה הרוחנית (הדת, הפילוסופיה, המפלגות הדתיות) חדלה להיות הגורם הראשון בהיסטוריה. עקרי דתיים חדלו להיות סבות מלחמה ומקומם לקחו גורמים כלכליים וציוויליזטוריים. מלחמות דתיות אינן שכיחות עוד. תחתיהן באו המלחמות מפני סבות איקונומיות, כמו שאדם המערבי הקריב מקורם את חייו בעד עקר דתי, כן הוא נכון כעת להקריב את חייו בעד רכוש איקונומי ובעד גורם ציוויליזטורי. המכונה הציוויליזציה המעשית, התעשייה והאיקונומיה הם כעת הנכסים היותר קדושים של עמי המערב ולא דת, חכמה וקולטורה רוחנית. למי שיש תעשייה וציוויליזציה מעשית, לו גם הכח והגבורה ולמי שאין דברים כאלה אין לו כמעט זכות הקיום. הודו המזרחית, מרוקא ופרס יוכיחו. איך עלה להעם האנגלי, שהוא רק בן שלשים מיליוני נפש להכניע תחתיו את הודו המזרחית בת שלש מאות מיליוני נפש כשהתגברה התעשייה והציוויליזציה באנגליה! הברה ממחרת, "אסמאינדישע קאמפאניע" כבשה את הודו בעד אנגליה — ולא הקולטורה הרוחנית של אנגליה, כי להודים יש קולטורה רוחנית העולה בכמות ובאיכות על הקולטורה האנגלית. צרפה הולכת כעת לכבוש את מרוקא — בשם הציוויליזציה, דהמרוקנים יש קולטורה רוחנית נעלה מאד. אבל אין להם ציוויליזציה מעשית. הפילוסוף של ההיסטוריה הראשון, אכן פלדון, היה מרוקני. בני מרוקא הוציאו מקרבם מספר רב של משוררים, פילוסופים וסופרים. ומולאי הפיד המושל הנוכחי במרוקא נחשב להמשורר הערבי היותר גדול בזמננו. אבל בל אלה ללא הועיל. להמרוקנים אין ציוויליזציה, אין להם מכונות, תעשייה, דרכים גנונים, גשרים מסלוח-ברזל, אורגניזציה חכרותית ולפיכך הם הולכים ונכבשים. מפני המעם הזה הולכת גם פרס ונכבשת על ידי הרוסים הברברים, אם תחיה רוסיה עוד אלף שנה לא תוציא גאון כצרתוסטרה ומשורר כפודתי, כמו שהוציאו הפרסים. אבל לרוסיה יש תעשייה ומכונות ומסלות-ברזל וגשרים ולפרס אין.

בקיצור, הכח הרוחה והגורם היותר כביר בהיסטוריה החדשה אינו הקולטורה הרוחנית, אלא הציוויליזציה המעשית — ואותו הגורם, ההולך וכנניע עמים וגזעים תחתיו, ההולך ופושט את ממשלתו על כל העולם, החריב גם את האישיות הכללית של האדם העברי. אין זה פרוקס, אלא אמת ממשית. מיום שגלו ישראל מעל אדמתם חדלה הציוויליזציה העברית ומעתה הזאת אנו חיים רק חיים קולטוריים רוחניים דתיים. אין לנו תעשייה לאומית, אין לנו מכונות, אין לנו דרכים וגשרים ואין לנו אורגניזציה ציוויליזטורית. כל כחנו הוא הספר. כל זמן שהעמים המערבים היו לרוב חיים קולטוריים ועסקו לרוב בענינים דתיים, דתיים-פוליטיים ועקרים ספקולטיזציה של הפוליטיקה (הריפורמציה הדתית, המלחמה של שלשים שנה, המאה השמונה עשרה עם שאיפותיה של השכלה) ולא קבלו את היהודים בחברתם, דוקא מפני פעמים דתיים, נשארה הצורה של האדם העברי בטהרתה, כי בחוצות הגיטו לא חדרה שום השפעה מן החוץ והרחוב היהודי היה עולם בפני עצמו. אבל בינתים נשתנו הערכין והגורמים של ההיסטוריה. במקום המלחמות הדתיות באו מלחמות איקונומיות ובמקום הנוכחים הדתיים באה ההתחרות הכלכלית, ונקודת

שנאת היהודים באנגליה. אין ספק, כי האנטישמיות, המתגלה עתה יותר ויותר באנגליה, מקורה בשנוי שנעשה כמלוכה. למלך החדש יש יחס קרוב אל בן דורתו המולך כפטרבורג והעם מרגיש את הרוח השולט. ולפי שאין ארץ, שהאפנה (מאדע) שולטת בה, בין בנמוסים ובין בדעות, באנגליה, עיב נעשתה האנטישמיות לאפנה וכל אדם הרוצה להתנהג עיב כל הנמוסים החדשים מוכרח לקבל גם את האנטישמיות. המניסטריום ערך חוק חדש להצר גגרים. בכל השד חמא קל יש רשות לפוליציה לגרש את הנולד, אף אם כבר התאזרח בארץ. מועצת העיר לנדון דורשה מאת הממשלה להחמיר יותר בדיני הנולדים, כי עתידים יהודים רבים להמלט לאנגליה מפני הנזירות החדשות ברוסיה ואין לאנגליה להכניס אנשים, שרוסיא קאה אותם. גם החליטה מועצת לנדון להשגיח, שנערים ונערות, העומדים תחת חסותה, לא ילכו לשרת בכתי יהודים.

היקב בראשון לציון. היקב הגדול הכללי, שבנה ארמנר רותשילד בראשון לציון בהוצאת מיליונים, היה עומד כבר להסגר מאין ריוח. מסוף קבלו הקולוניסטים את היקב על חשבונם, לשלם מחירו לרותשילד סומעא קימעא. בשנים האחרונות השכיח מסחר היין הפלשתיני ויש שכר רב לכורמים עד שהם מעשירים. עתה שלחו לרותשילד את השעור הראשון ממחר היקב, מאתם אלה פראנס.

לפנים והיום. אדם הראשון אבל מן העין, למען ישיג דעת, והיום קונה לו אדם דעת, למען יהיה לו מה לאכול. קין הרג את הבל, לפי שהיה נוה לשמים יותר ממנו והיום הורג אדם את רעהו לפי שאינו נוה לשמים כסוהו.

האדם העברי.

II.

פאה ד"ר ש. מ. מלמד.

כרי להבין עד היכן הגיע החורבן של האדם העברי בתור טיפוס סוציולוגי, עלינו להביט רק על מקרי החיים היותר פשוטים. באנגליה מת הרב הכולל ד"ר אדלר והעדה הרשמית נמצאה כמבוכה גדולה, כי אינה יודעת את מי להושיב על כסא הרבנות הכוללת. הספו רבנים מישראל, האם אין לנו אפילו בעלי תורה וחכמה בישראל, הראויים לאותה אצטלא? ואם באמת מעט הם מספר הרבנים הגדולים באנגליה, הלא חיים עוד בארצות אחרות רבנים גדולים בתורה ובחכמה וכדואי דבר קטן הוא לקרוא לאחד הרבנים מאשכנז, מאוסטריו או מרוסיה, לכהן פאר באנגליה — ובפרט שהד"ר אדלד בעצמו גם הוא לא נולד בקדושת אנגליה, אלא נולד וגדל באשכנז. לפני שבעים שנה כשנקרא אביו הד"ר נתן אדלר מהנובר, לקחת את מקום הרבנות באנגליה עוד היה אפשר הדבר, כי רב אשכנזי ישב על כסא הרבנות באנגליה מפני שהאדם העברי עוד היה מים וההבדל בין היהודי האשכנזי והיהודי האנגלי היה רק חיצוני. אבל היום, אחרי שבעים שנה, נשתנה המצב שנוי גמור. העדה הלונדונית אינה יכולה בשום אופן לקרוא לרב מאשכנז או מארץ אחרת, מפני שיהודי אנגליה הם "יהודים בפני עצמם" ונבדלים לגמרי בחייהם, בהשקפותיהם הדתיות ובמנהגיהם הדתים החברותיים והמדיניים מכל יהודי הגולה. וכמו שקהלה יהודית באשכנז לא תסח לה רב מאנגליה, כך אינה יכולה קהלה יהודית באנגליה לקחת לה רב מאשכנז, כי הערכין של יהודי אשכנז או אוסטריה אינם אלה של יהודי אנגליה. לפני מאה שנה עוד היה חיוון רגיל, כי רב פולני יבוא לבחן פאר באשכנז או באונגטרן ולחפך. היום אי-אפשר חיוון כזה, כי במשך מאה שנה נאבדה הצורה הכללית של האדם העברי ותחת יהדות אחת ישנן יהדות רבות. יש יהדות אנגלית, השונה מן האשכנזית, יש יהדות אונגרית (ואולי יהדות אחרות באונגטרן גופא), שאינה דומה ליהדות הפולנית — וכה הלכו אברי האומה והתרחקו לאט לאט אחד מהברו עד שקבלו כל אחד צורה מיוחדת.

1) Diodarus Siculus II. 31 : cf. Lenormant : die Magie 165.
2) Ermann : Ägyptische Religion 8.

שלא נמצא כהוראה זאת רק פעם אחת פה, א"כ לפי דעת משיגי אין לך כתוב סתם גדול סזה. ברגשות-כבוד. מיי הלמן.

עץ הדעות.

רכים הפירושים ועוד יותר — המדרשים והאגדות והרמזים על פרשת עץ-הדעת וכללם לא תנוח דעת הרוצה לדעת כונת התורה האמתית בספור התמוה הזה. הפירוש האמתי הוא לדעתי זה של דון יצחק אביבנאל שאינו נודע לרבים ואף אלה הודעים אותו חשבוהו אולי, לדרשה נאה. אין עץ הדעת, לפי פירושו אלא תאות המשגל, מלשון "והאדם ידע את חוה, ואיש לא ידע הי". והתורה מספרה, שחוכת האדם הראשונה בחייו היא לחזור מן התאוה הזאת, המורידה אותו לשחת. וזה שנאמר: "לא תאכל ממנו, כי ביום אכלך ממנו מות תמות". מיד אחר זה נאמר: "לא טוב היות האדם לבדו, אעשה לו עזר כנגדו", לומר: לא למשגל לבד נבראה האשה, אלא בעיקר להיות עזר לאישה. ואחר שספרה התורה, כי היו שניהם ערומים ולא יתבוששו, לומר: כמקום צניעות וככוש התאוה אין כושה, ספרה מעשה הנחש והאשה. הנהה הוא אכר הזכר, שכו נכשלה האשה קלת הדעת בראשונה (ענין "נחמד העץ להשכיל" מרמו, כי בגרות חיי האישות ובגרות השכל באות באדם יחד) וכשכשלה הצניעות הרגישו מדת הכושה "וידעו כי ערומים הם". בזה נבין את הענין. על נחנך תלך ועפר תאכל" מרמו על בזיון האבר ותפקידו המאוס. "איבה אשית כינך ובין האשה" מרמו על החפץ המתעורר באשה כשעת לידה לבל תשוב לכסלה. הוא ישופך ראש" מרמו על דם מילח, ואתה תשופנו עקבי, מרמו על דם כתולים (ערות האשה נקראת גם עקב, דוק ותמצא).

ויותר נכיר אמתת הפירוש הזה מקללת האשה: "הרבה ארבה עצבונך והרונך, כעצב תלדי בנים ואל אישך תשוקתך". ענש כזה מתאים אל החטא. גם ענש האדם הוא מן הענין, כי ברבות הילדים רבים העבודה והעמל.

עץ החיים הוא החכמה הנקראת גם כמשלי בפירוש עץ חיים וארך היים כימינה העוסק בחכמה מאריך ימים. אבל ההולך בשרירות לב ועוסק במלוא התאוה וכעבודה חמרית לא יוכל לעסוק בה. עיב כמרס עסק האדם בפזיר הותר לו עץ החיים ואח"כ הורחק ממנו בזרוע. ש. מ. לור.

מענדל דיענער	יענטי הערצאג
פאמאטשיסקא	מאורשים תשרי תרע"ב
טשאטקוב	טשאטקוב

הריני מברך רעי היקר מר שמחה גרייה לארוסך עם מ' מאבא ראמענבערג כמזיש ומאחל לך עתיד מזחיר וימי מאושרים. כמזיש נחת רוח להוריך. גדליה בדאו — דילשין.

ברגשי אהבה ורעות הנני מברך כמזיש את רעי וידי מר עובדיה צימערמאן לארוסו.

יוסף טאנע — קומרא. מקרב לבי פנימה אכיע כמזיש לידידי ורעי החביב מר עובדיה צימערמאן לארוסו עם מ' גישל מינצער. משה פרייוויליג הצעיר — קומרא. ברגשי אהבה וידידות הנני מברך מעומק לבי כמזיש את ידידי ורעי מר עובדיה צימערמאן לארוסו. אלטער גאלד — קומרא. ברגשי אהבה ורעות אכיע כמזיש לרעי היקר מר עוזר וועקסלער כוויטקוב לארוסו עם מ' אסתר מאלעסראף כפרעמישלאן. יעקב קראבמאל. החברה שפה ברורה בסמכור הישנה מכרכה כמזיש את חברה מר אפרים יונגמאן לארוסו את מ' ברטא ווייזינגער פה.

ברגשי אהבה וגיל אכרך את הרב הגדול כתורה שמו מהולל לגאון ולתפארת מויה משה לויא כלכוב להתעטרו כהורמנא משרי התורה ככרעזאן (ז"ל). יאולאוויץ, בראדי, טשערנאוויץ ומאדמור וויזניץ ואמיניא. פנחס רייך — טרנפול.

כמזיש רוב אושר הנני מברך מלכ פנימה את רעי היקר מר צבי טענענבום לארוסו עם מ' דבורה וואנדערער כמיעלעץ. שלמה דריימאן — ציעשאנוב.

האגרונוס אוהגן, עברית א. ספיר, שיצא זה עתה לאור בהוצאת "לעס" ביפו. בחלק גדול מהרי סוריה נמצאת שכבת אדמה מיוחדת ונפלאה במינה. כימי קדם היו הסלעים מכוסים עפר תחוח ועיי פעולה גיאולוגית נתקשה העפר הזה והוסרם מלמעלה בשכבה הסומה וקשה כאבן. השכבה המאוכנת הזאת נקראת בארץ ישראל נרי, מפני שמשתמשים בה לבנין תנורים וכירים ולכל דבר אשר יובא באש. נרי מלשון נור = אש כארמית ועברית. קרום הנרי הזה מכסה את כל הרמות ומרדי ההרים ועביו מחצי המטר עד שתי מתרות. מתחת לקרום הזה הולך העפר ומתרכך כל אשר יעמיק כאדמה. העפר הרך הזה עמוק כמה מטר והוא תמיד לח ואינו מתיכש לעולם אף כחרבנו קיץ. כי מכסה הנרי הקשה כאבן מלמעלה והסלע אשר מלמטה מגינים על הרטיבות, שלא תתנדף ולא תכלע ככמן האדמה. על פני הנרי הוגלד קרום דק של הלמיש קשה ויבש. אך הקרום נסדק במקומות רבים ומלא גומות, שבהם מי הגשם מזנמים ועוברים אל תוך העפר הרך שמתחת לנרי. המים האלה והעפר הרטוב על ידיהם נשמרים תחוג המכסה כמו תחת גיגית והם מרטיבים ומשקים כל העצים והצמחים ששרשיהם עמוקים ומתערים היטב ומגיעים עד מתחת לנרי היבש. בזה יובן מדוע יוכלו בא"י כל מיני העצים וגפנים לצמוח ולשגשג ולהיות רעננים ונושאי פרי כרבה גם כהרים יבשים וחרבים כצחיח סלע בלי מים לחשקותם ובלי טפת מטר כל ימי הקיץ הארוכים. את הפלא הזה בארו להם הקדמונים בציור התהום שמתחת האדמה, העולה ומשקה האדמה והשרשים גם בלי גשם. גם ציור התהום עצמו אינו דבר ריק והיזה. ידוע שנגלו בזמננו בארץ יון ובמדינות אוסטריא הדרומיות וכפרת אוצרות מים מתחת לאדמה, תעלות מכעיות ארוכות כהנהרות שעל פני הארץ והן מחכרות נהרות וימים זה בזה עד שלפעמים יגאו הנהרות כגליל אחר, שלא ירד בו גשם כלל כמעיינות הנהרות והריהם, שמהם יבעו המעינות. שטף המים כא מן התעלות שמתחת לאדמה. מה שנגלה לחוקרי הנהרות בזמן הזה ידעו הקדמונים מן הנסיון וקראי למים התחתונים ההם "תהום" ומה יצאה להם סברתם, עיפ השערה, כי כל הארץ נרקעה על המים והיא כעריבה מהופכת על פני התהום. ואין זה פחיתות הכבוד כלל לקדמונים ההם, כי מה שנמצא כאמצע כדור האדמה עדיין חידה היא גם לחוקרי זמננו. יש אומרים שיקוד אש ומינרלים מהותכים ממלאים את החלל וע"כ כורגש חום בבמן האדמה כשיחפרו בה ומן האש הזאת נזרקת הלהבה והעשן והמינרלים המהותכים מפיות הרי געש (הוואולקנים), ויש ממלאים את כמן האדמה מים. ושתי הדעות האלו נמצאות מעורכות גם אצל הקדמונים באגדותיהם. יש שיצירו להם את התהום והשאל כאוצר מים גדול ויש שראו בה אש הגיהנם.

המערבת.

תשובה למשיגי בקצרה.

מר ה"מ כרכר נ"י — בגליון מ"א — לא הבין כמ"כ, את דברי כלל. אני אמרתי, כגדיון ל"ה, שכיון ש"זכר" הוא "איל" (ר"ה משנה ד', ה'), ומצינו "יובל" (= איל) להוראת "שופר", איכ אפשר שזכרון-תרועה הוא כמו — יובל תרועה. והסתיעתי מ"דקדוקי" של שפינוזה: שאין לבקש בתניך השואות — במקום שאי-אפשר — כיון שהביבליה איננה ספר ללמוד בו לשון עבר" (צד 71), וצריך לפרש לפעמים עפי" תכנ-הענין. ולא נפרא זה, כתוב סותם" כיון שכעת שנכתב היה הדבר מוכן לכל — ולא נובל לדעת איזה הוא סגנון נהוג ואיזה-בלתי נהוג — כי השפה היתה אז שפה חיה ומדוברת. אך מה שכתב הרב חמיב, שזכרון הוא = הצמינות, הוא בלתי צורך כלל. כי זכרון יבוא לפעמים להוראת "אות" (Symbol) כי אות וזכרון מקבילים הם בספוק אחר (שמות י"ג ט') — ואם כנה למשל הגרמני מן צייכען — אוימיצייכען, הגם כעברית הוא כן? (מן ציון — הצפיין לא נמצא בתניך רק בספרות המאוחרת). כי מה ענין "זכר" שבא לפעמים להוראת דוגמה, סמן משל וכדומה להצמינות? ואם יאמר החכם,

כוננו כותבי המקרא את דבריהם. גם העם העברי דמה, כי ה' יסד את הארץ על ימים" (תהלים כ"ד ב'). כבראו את העולם, חוק חג על פני מים" (איוב כ"ז י'), כלומר רקע על פני המים את חוג הארץ. (ישעיה מ' כ"ב), את הארץ, שנצמירה בצורה חוגית, בדורית למעלה ותחתיה חלל מעין חלל סירת דוגה. הציור הקוסמוגרפי הקדמוני הזה ע"ד מציאות הארץ על מים, האריך זמן רב. כן תארו להם בספר חנוך (סיט י"ז) ובשוחר טוב (ק"ד), בירושלמי (ע"ז פ"א ה"א) ספרו שהארץ דומה לכדור מונח כקערת מים. בפרסי דר' אליעזר (פ"ה) השוו את הארץ לאניה צפה בלב ימים.

את הים שמתחת לארץ כנו העברים תהום. להמכה הזו יש דמיון בהמתולוגיה האשורית, אבל אין פה המקום להציע זאת. באופן מקביל לחוק חג על פני מים" יש בחוקו חוג על פני תהום" (משלי ח' כ"ז), התהום הוא כנוי להמים, אשר מתחת לחוג הארץ. לכן אמרו שהארץ מתנאה על התהום (קה"ר פ"ז כ"ז), שהרים כוכשים את התהום (הנמצאת מתחתיהם). שלא יציק את העולם (וי"ר פכ"ז).

התהום, כלומר הימים, שעליהם נוסדה הארץ, עומדים בהתקשרות להים שמסביב לארץ, לכן יכולים דגים לעבור מן הים אל התהום (פתיחתא דאיכה ל"ד) ובאופן כזה בודאי הכינו ג"כ את מקור העכברים העולים מן התהום (ספרי כהעלותך י"א ו') וכן הצפרדעים (שמ"ר פ"י): באים מן הים ועולים דרך התהום. מפני היחס התיכוני הזה בין הים והתהום כנו לא רק את התהום "ימים" (תהלים כ"ד ב'), אבל להפך, את הים שוב "תהום": "כחעלות עליך את התהום" (יחזקאל כ"ז ט'), "תהום יסוכבני" (יונה ב' ו'), או הציבו את הים והתהום באופן מקביל, אף שיש הבדל ביניהם (איוב כ"ה י"ד, ל"ח ט"ז, תהלים ל"ג ז'), מפני השתוות התהום עם מקוה מים גדול השתמשו לפעמים במלה "תהומות" כמובן "מים רבים" (שמות ט"ז ה'). הקוסמוגרפיה אשר ראתה את הארץ שטמה על פני תהום-מים, היתה סבורה, כי מן התהום הזו שואבים את מימיהם כל המעינות והנחלים. כן היו סבורים המצרים, שהנילוס יוצא מתחתיות האדמה בשני זרמים (3). המעינות הם "עינות תהום" (משלי ח' כ"ח), צנורי הנהרות בתהום (תרגום יונתן קהלת א' ז'), כתהום יש אכנים משוקעות, שמהן יוצאים מים (חגיגה יב.), כשרצה ה' להשטיף את העולם "נבקעו כל מעינות תהום רכה" (בראשית ז' י"א). המון המים, שמתחת לארץ, נדמה ככביר מאד, כשכרה דוד שתין והגיע עד התהום, בקשה התהום להציף את העולם (מכות י"א). המעינות החמים נצטירו אצלם כנוכעים ישר מן התהום מימות המבול (סנהדרין קח.). ארץ לחה ומוריה נחשבה ל"ארץ נחלי מים, מעיינות ותהומות" (דברים ח' ז'), כלומר ארץ אשר "ברכת תהום רובצת תחת" (בראשית ט"ט כ"ה), מים גדלוהו תהום רוממתה" (יחזקאל ל"א ד'). הקדמונים היו מתארים להם, שלא בעפר הגשם מפרה את הארץ ומרכה להשקותה, רק כראש כל מרבים להשקות ולהפרות המים העולים כשעת נשם מן התהום, נגד כל טפת גשם היוורת מן השמים עולה כפלים מן הארץ (תענית כה.) ולכן כמדה שתגכה התהום והיא יותר סרובה לשטמה הארץ, יותר תרשב הארץ (סוכה נג.) וזו היא כוונת ברבת תהום המרוממת את צמחי האדמה. (*)

את התהום כוכשים הרים, למען לא תציף את העולם (וי"ר פכ"ז). אחרים ספרו, כי ה' סגר את התהום, שלא תפרוץ (חנוך סיט י"ט, תפלת מנשה ג') או שה' חתמו כשמו (תנחומא בראשית א'). קצת קבעו את מקום הסגירה של התהום כאבן שתיה, דכה חתם מארי עלמא פום תהום רכה מן שירוויא (ת"י שמות כ"ח ל') אחרים ראו את הסגירה כחרס (מדרש שמואל כ"ב ו'). (סוף יבוא).

3) Ermann l. c. להבין כיצד נתהוו הציור הזה ע"ד התהום אצל העברים מצאנו לנכון להביא בזה — אחרי בקשת סליחה מהמחבר בהוסיפנו על דבריו — תכונת קרקע ארץ-ישראל עיפ הספר החשוב "ארץ ישראל וסוריה, טבע הארץ, תכונתה ועבודת האדמה שבה" מאת

האטעל לאנדערעם בקראקא.

הנני מודיע בזה את אחי היהודים
הבאים לקראקא, כי אני מקבל על חשבונני
את בית המלון והמסעדה היהודיים בקראקא
רהוב שטראדאם 11 ואנהל אותם באופן
מודרני בתכלית ההדר והדיוק. כל בית
המלון יתחדש מעתה ברהיטים חדשים
וכו' כפי דרישות בתי המלון המהודרים.
השרות תהי' עצהייש ואשתדל למלא
רצון אורחי ולהשביעם סודת רוח גם במלון
וגם בבית המאכל. המזונות בתכלית הכשרות
ליהודים חרדים אפילו למחרת מן המחרת
וערבים לחיד וכל איש ימצא פה כל מיני
מאכל ככל הישר בעיניו. גם משקים מכל
המינים יהיו נכונים לדורשיהם. המחירים
ממוצעים. כבית המלון אולם גדול לחתונות
לחגיגות ולאספות. מענדל בוימינגער
נכד של ד' העשיל בוימינגער ז"ל
ובנו של ר' פנחס בוימינגער ז"ל.

מורה

ששטשה שמונה זמנים כבי"ם ובקיאה
באמנותה, מחפשת משרה. לפנות אל
Eliezer Sucher, Kołomea
ul. Wałowa-niższa Nr. 35.

דברי ימי היהודים

בשפת אשכנז
של גרין, שלשה כרכים מכורכים בכריכה
גחרה. הכרך הא' מראשית ימי ישראל
עד החרבן, הכרך הב' מהחרבן עד הרמב"ם,
הכרך הג' מהרמב"ם עד ימינו. מחירם
הסכום 14 כתרם ואנחנו עשינו חוזה עם
מוכר ספרים להוריד המחיר לקוראי "המצפה"
והננו מוכרים את שלשת הכרכים לסוראנו
בעשרה כתרם מלבד מחיר המשלוח
75 הלר.
Admin. „HAMICPE“, Kraków.

M. Gutwirth, Krakau
MOSTOWA 3.

liefert Knochenmehl und
Thomasmehl in jeder
Gehaltslage zu sehr billigen
Preisen. **AUSSER KARTELL.**

ידועה שלמה ומקפת בשפה העברית לכל
סקציותיה ימצא כל אחד, בין שהוא
סתחיל, בין שיש לו כבר ידועה סוקדסת
הגונה

בל"ב מכתבי הוראה
בשפת הוראה יהודית נרפסים ובאשכנזית-
אויטגורפים, הכוללים בקרבם חלק הגון
סן הספרות בשיר ובפרוזה ואת כל
הדקדוק סתחלתו ועד סופו עם חנוכים
רבים מאד בכחיבה.

פרוספקט מפורט חנם.
מכתב לרונטא 1.05 כתר.
האדרסה:
שבה וואלקאווסקי קראקא
Postfach Nr. 119.

כשר גענזע-פעטט לפסח
ראהעם הויטען עט פלוסטער אונד גע-
קאכטעם שמאלין, ליעפערע טעגליך
פרישעם

Juda Zins in Husiatyn (Galizien)
פריזע, הכשרים ותעודות מהרבנים הגאונים
מפרעמיסלא וסטרי שליט"א ומגאון
מברעזאן זצ"ל וענדע אויף פערלאנגען.

Erstes und Grösstes
Gramophonhaus
JOSEF WECHSLER
Engros & Endetail
Lemberg, Sykstuska 2. Krakau, Grodzka 71.

גענעראלפערטערער דער גראמאפאן אקציען - גענעראלפאסט
מיט סארקע, שרייבער דער נגיל
גרעסטעם לאגער פאלישער, דייטשער, העברעאישער אונד
יודישער פלאטען מיט סארקע, נגיל.
20.000 פלאטען ערסטגרעסטער קינסטלער
שטעטס אם לאגער
דעפערטורטילע אונד ווערקשטעטע אם ארטע. בעסטע אומטויש-
בעדינגונגען. — פרויקאטאלאגע גראמאס אונד פראקא.

לעמבערג, סעלעפאן 2033/II
קראקוי, סעלעפאן 461

כשרה וערכווארען-פארק

A. Finkelstein, Lemberg, Gołuchowskipl. 2.

ליעפערט אלע סארטען זעלכווארען, בעסטע כשרה דעליקאטעסע. די פאבריק איז
לויט דען מאדערנסטען בעהעלפען איינגעריכטעט, ווי עלעקטרישע קראפט א.ו.וו.

אונד ערצייגט נור פרימא-ווארע
בהכשר הרה"ג ר' משה באב"ד האב"ד פה.

האט איהר א קרוב, א פריינד אין אמעריקא?

שרייבט מען זאל פיר אייך אויסשרייבען די

יודישע גאזעטען

די עלטסטע און בעסטע יודישע צייטונג, 32 גרויסע זייטען,
ערשיינט אין ניו-יארק זייט 1874 יעדע וואך, עם קאסט 3 1/2 דאלאר
א יאהר, פריי דורך פאסט צוגעשיקט אין עסטער-רייך. 1.75 א האלב
יאהר, אבער דער יעניגער וואס שניידט אויס דיעזע אנאנסע און
שיקט זייצו זיין פריינד קיין אמעריקא, קאן זיין פריינד בעקומען
פיר איהם די "יודישע גאזעטען" פיר 2 1/2 דאלאר א יאהר 1.25
דאלאר (6 קראנען) א האלב יאהר, נור ביי ריח השון גילטיג.
שיקט אלזא דיעזע אנאנסע צו אייער פריינד און ער וועט שוין
איינצאהלען די מוזנים פאר אייך.

אייער פריינד וועט זיך פרעהען, אז ער קאן אייך דעם נחת
מאכען מיט א אזא סתנה, דורך וועלכע איהר וועט איהם יעדעס
סאל געדענקען און דאנקען. די בעסטע ארטיקלען און פעליטאנען,
די ריכטיגסטע נייעס פון אמעריקא און פון דער גאנצער וועלט
געפינט מען אין די "יודישע גאזעטען". איהר קאנט אויך זעלכסט
שיקען דורך א פאסטאנוויזונג דעם רעדאקטירטען פרייז מיט דעם
אויסשניט דירעקט. אדרעסירט:

Jewish Gazette, 187 East B'way, New-York.

Newyorker Germania

Lebensversicherungsgesellschaft.

Versicherungsstand am Schlusse des Jahres 1905 . . . . . K. 539,686.228.—
Stand der Activa laut Bilanz Ende 1905 . . . . . „ 176,528.370.—
Einkünfte von Assekuranz Prämien und Zinsen 1905 . . . . . „ 30,747.986.—
Ueberschuss vom Jahresumsatz . . . . . K. 2,215.336.— } 13,934.003.—
Reserve v. früheren Jahren für Dividende . . . . . „ 11,718.647.— }

Folgende Vorteile bietet die Newyorker Germania ihren Versicherten:

- 1) Sie gewährt die ersten Dividenden schon nach Ablauf des ersten Jahres;
- 2) die Policen behalten ihren Wert nach 3 Jahren der Ausstellung sogar wenn die Versicherten durch Selbstmord oder Duell starben, und auch in Fällen, in welchen der Antrag objectiv falsche Deklaration enthält;
- 3) Reise um die ganze Erdkugel unterliegen keine besonderen Prämien;
- 4) ebenso brauchen im Kriegsfall die zu den Waffen Berufenen keine besonderen Prämien zu zahlen;
- 5) nach 3-jähriger Versicherung kann der Versicherte, bei Einstellung weiterer Entrichtung der Prämien, über die Policen frei verfügen, gemäss der in der Police ersichtlichen Instruktion.

General-Agentur für Westgalizien:
Sigmund Gleitzmann, Krakau
Jasnagasse 5.
Agenten unter günstigsten Bedingungen gesucht.

Abteilung: Briefl. Unterricht.
usbildung zum tüchtigen
Korrespondenten,
Wuhaler
Rechnungsbeamten, Schönschreiber,
F. Simon Berlin
gerichtlich, Buchhändler-Verlag
Sie gratis Probektion 13

Gesetzt
geschnitten
Höhe
des
Ge
halt
Bes
serie
Stellung

כהא דהתירא עדיה!

כל החפץ לגלה הזקן בהתר ולא באסור
יקנה ממני את אבק-הגלוח החדש

EXCELLENT

כשמו כן הוא, טוב ויפה וריחו נעים ומועיל
לגלוח הזקן ברגעים אהדים עצהיו"ש. הירא
דבר ה' יוצא בזה ידי חובת המקום וי"ח
הבריות. מחיר תבה אחת כתר חצי. שתי
תבות שני כתרם וחצי. ע"י נאכנאהמע
לא ישולח. כתובתי עתה.

MOSES KATZ
JERUSALEM, Palästina,
Poste restante
לפנים היה מושבי בלונדון.

ליהודים חרדים הנוסעים לוויין,
עלעגאנט
רעסטוראנט
ערסטען ראנגעם
פערזעסליך כשר פערלעסליך
אונטער פערזענליכער לייטונג דעם רע-
נאמיערטען רעסטוראטערס יעהב
פינכאס אים פראכטפאלען נייבוי
האטעל ניו-יורק ווען II קליינע
שפערלגאסע 5. האכצייטען אונד באנ-
קעטס ווערדען ביי ציווילפרייזען פון
אונד עלעגאנט אויסגעפירט. רעפערענצען
איבער כשרות צור געפיל. פערפריגונג.

האטעל ורעסטוראציאן כשר
לבע"ב יהודים של
שלום אהרן ראזענטאל
בלבוב, רחוב רועזניצקא 13
סעלעפאן נוי 1314

לחתונות.

מחותנים הרוצים לחוג חג התונה בעיר
נבריה אין טוב מהעיר רישא (Rzeszów)
אשר במרכז גליציה ושם אין מקום מוכשר
מבית מלוני המוכן מחדש והמשוכלל בכל
התקונים ההיגיינים ובחדרים נהדרים מוארים
באור אלקטרי וכו' ארוחתי דשנה ורעננה
ערבה לחיד יהודים בשרים ובשרה אף
לאוכלי חולין על מהרת הקדש. משקים
מן המבחר מכל המינים. לחתונות, למחולות,
לאספות ולדרשות הבינתי היכל גדול
192 מטר מרובעות ונכון הוא לכל המודיע
מראש. פנחס בערגער.

HOTEL BERGER, RZESZÓW.
Wyd.: S. M. Laser
Odpowiedzialny redaktor: S. M. Laser.
Drukiem [M. Lenkowicza w Krakowie.
Bożego Ciała 22.